

ÖRNEK OLAY YÖNTEMİNİN COĞRAFYA DERS KİTAPLARINDA KULLANIMI

Yrd. Doç. Dr. Taner ÇİFÇİ

Cumhuriyet Üniversitesi/ Eğitim Fakültesi, e-posta: tanercifci@gmail.com

Özet

Coğrafya eğitiminin hedeflerinden birisi insanın boyutlarını ve onun çevre ilişkileri anlamaktır. Bu boyut ve ilişkiler ancak eleştirel düşünme, problem çözme, deneyim kazanmak, gözlem yapmak ve pratik geliştirmek yoluyla anlaşılabilir. Coğrafya eğitimine ilişkin kavramların, becerilerin ve değerlerin kazanımında ve kalıcı izli davranış değişikliğinde kullanılacak öğretim yöntemlerinden biriside örnek olaydır. Bu yöntemin temel çıkış noktası öğrencileri insana ve doğaya ilişkin gerçek problemlerle karşı karşıya getirmektedir. Coğrafya derslerinde bu bağlamda örnek olaylar kullanılarak öğrenci merkezli modern bir öğretim yapılabilir. Bu çalışmada coğrafya derslerinin temel kaynaklarından ve önemli öğretim materyallerinden biri olan coğrafya ders kitaplarında örnek olayların hangi ölçüde yer aldığı incelenmiştir. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'ndan onay almış, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Coğrafya ders kitapları olarak okutulan 4 kitap incelenmiş ve çalışmada nitel metodolojiden yararlanılarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz yönteminden faydalanılmıştır. Araştırma sonunda ulaşılan bulgulara göre, 9. sınıf ders kitabında 53, 10. sınıf ders kitabında 31, 11. sınıf ders kitabında 51, 12. sınıf ders kitabında 64 adet örnek olay kullanılmıştır. Örnek olayların daha çok yazısal olduğu ve güncel olayları ilgilendiren öğrenme alanlarında kullanıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya Eğitimi, Coğrafya Ders Kitabı, Örnek Olay Yöntemi

THE USE OF CASE STUDY METHOD IN GEOGRAPHY TEXTBOOKS

Abstract

One of the purposes of geography education is to explain the human dimension and its relation to environment. This dimension and relationship can only be understood through critical thinking, problem solving, having experiences, observing and creating practice. Case study is one of the teaching methods which can be used in permanent behavioral changes and in the acquisition of the skills, values and concepts regarding geography education. The starting point of this method is to expose the students to real-life problems about humans and nature. By this way, a student-oriented modern teaching can be achieved in geography lessons. In this study, the geography lesson in geography textbook example of one of the important basic resources and teaching materials have been examined where the extent to which the incident. Four textbooks of 2015-2016 schools year, all approved by Board of Education and Discipline, were analyzed. In this study, document review is used along with the use of quantitative methodology. Descriptive analysis is used in the analysis of the data. According to the findings of the research results achieved, 53 case studies in 9th grade textbooks, 31 case studies in 10th grade textbooks, 51 case studies in 11th grade textbook, and 64 case studies in 12th grade textbook were used. It is observed that case studies are rather textual and they are mainly used in learning areas regarding actual events.

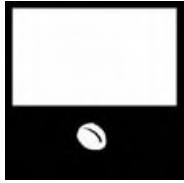
Keywords: Geography Education, Geography Textbooks, Case Study Method

Giriş

Albert Einstein'e göre: "İnsanoğlu varlığını sürdürecektir ve yeni yüksekliklere çıkacaksa, yeni bir düşünce türü şarttır." Eski düşünme biçimlerimiz – en güçlü olanın hayatta kalacağına, rekabet ihtiyacına ve doğadan ayrı olduğumuza dair inançlar dâhil- bizi bir felaketin eşğine getirmiştir. Yeni düşünme biçimlerine ihtiyacımız olduğundan, o binlerce yıllık "biz kimiz" sorusu şimdi hiç olmadığı kadar önemlidir. (Braden,2014).

1950'lilerden itibaren, insan zihninin çalışma koşulları ve işleyişi bilim dünyasının en önemli sorularından-sorunlarından birine haline gelmiştir. İnsanlar nasıl düşünüyor ve öğreniyor? Bilgi akılda nasıl organize ediliyor, öğrenme sırasında beyindeki fiziksel yapılarda ve depolanmada nasıl bir değişim oluyor? Bilişsel psikoloji, gelişim psikolojisi, bilgisayar bilimleri, antropoloji, dilbilim ve nörobilim gibi farklı disiplinler bu sorulara çeşitli cevaplar bulmaya ve kanıtlar ortaya koymaya çalışmıştır (Pellegrino, Chudowsky, ve Glaser,2001:59).

İnsanın zekâsı-yeteneklerinin keşfi ve açığa çıkarılması ile ilgili bütün bu gelişmeler eğitim alanında da etkili olmuş, geleneksel yaklaşımlar reddedilmiş ve yapılandırmacı eğitim anlayışı kabul görmüştür. Bu konsept ve kavramsal değişim eğitiminin önemli bir yönü haline gelmiştir. Yapılandırmacı eğitim, bireyler için öğrenmenin bir kopya olmadığını aksine ortamda gözlemleyerek, kendi düşünce ve işlemleri sonucu oluşan bir süreçtir (Martin, 2006). Öğrenciler öğretmen rehberliğinde bir anlamda keşfederek-gözlemleyerek-sorgulayarak bilgileri arar, inceler ve öğrenir. Piaget'in eğitim ile ilgili görüşlerinden etkilenen Crawford ve arkadaşları (2005:3-4) yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak şöyle bir ders modeli geliştirmişlerdir. Beklenti (anticipation), bilginin inşası (building knowledge) ve konsolidasyon-pekiştirme (consolidation). Buğday bitkisinin yaşam döngüsünün farklı aşamaları ile bu model açıklanmaya çalışılmıştır.

Beklenti-umut aşamasında, bir tohum toprağa dikilir. Bir dersin başarısı Sadece bu "tohum" a bağlı değildir; öğretmen de bilgisini katmalıdır. Öğrenciler zaten tohum gibi topraktaki besini çekmek gibi özelliklere sahiptir.

Temel zemin koyulduktan sonra, öğretmen ile birlikte bilginin inşası ilerler. Böylece; buğday tohumunun filizlenir ve bitki büyür.

Ders yada konu pekiştirme (konsolidasyon) aşaması ile sona erer. Buğday başağı olgunlaşmış ve diğer birçok bitki tohumlarını ihtiva etmektedir; bu yüzden de ders veya konular diğer birçok bilgi veya disiplinle ilişkilendirilebilir.

Şekil 1: Crawford ve arkadaşlarından (2005:3-4) uyarlanarak hazırlanmıştır.

Bu bağlamda yeni yaklaşımlar öğrenci merkezli ve öğretmen rehberliğinde olan yöntem-teknik-strateji ve etkinlikleri önermektedir. Coğrafya eğitimi de uluslararası gelişmelerden etkilenmiş ve bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2005 yılında (2011'de revize edilmiş) yeni bir program hazırlanmıştır.

Coğrafya Dersi Öğretim Programı'na göre (2005:16) öğrencilerin coğrafi bilinç kazanmaları doğrultusunda; coğrafi sorgulama, harita okur-yazarlığı, bilgi teknolojilerini kullanma, arazi çalışmaları, gözlem ve etkili iletişim kurabilmeyi de içeren yöntem ve teknikleri kullanan entelektüel ve sosyal becerilere sahip bireyler yetiştirmek hedeflenmektedir. Bu bağlamda program öğrenci merkezli yaklaşımları temel almış; öğrenci bilgiyi ezber yoluyla edilgen bir şekilde değil, öğrenme-öğretme sürecine aktif katılarak öğrenmesine olanak sağlanarak, bilgiyi yapılandırır ve yorumlar. Coğrafya eğitimi sadece öğrencilerde bilginin yaygınlaştırılmasını ve öğrencilerin temel coğrafi becerilerini geliştirmez, aynı zamanda “*öğrenenlere kişisel gelişim, katılım, hayata-topluma hazırlayan cesaret verici tutumları da*” taahhüt eder (CGE,2010:1). Bugün, -21. yüzyılın başlarında-, dünyadaki tüm ülkelerin genel eğitim sistemleri içerisinde yer alan coğrafya eğitimi, bugünün öğrencilerini sorumlu vatandaşlar olarak harekete geçirerek; çevresel, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi gibi karmaşık temel konuların çözümünde çok önemli bir rol oynamanın yanı sıra dünyada sürdürülebilir bir kalkınma ve gelişmişlik için gerekli altyapıyı-becerileri hazırlaması açısından da önem arz etmektedir (Reinfried ve Hertig 2011:2; Van Der Schee, Notte, Zwartjes, 2010).

Unutmamak gerekir ki; “Coğrafya bilmeyen gençler, giderek ilerleyen küresel gelecek karşısında hazırlıksız yakalanacaktır!” (Reinfried ve Hertig, 2011:2).

Sonuç olarak etkili ve kalıcı izli coğrafya eğitimi için modern hedefler, içerik, öğretim yöntemleri-materyalleri ve ölçme-değerlendirme araçları kullanılmalıdır. Bu yöntemlerden biriside örnek olaydır.

1. Örnek Olay Yöntemi

Örnek olay (vaka) yöntemi öğretim amaçlı farklı disiplinlerde kullanılmıştır. İlk olarak örnek olay yönteminin öğretimi, 1870'li yıllarda hukuk alanında ortaya çıkmış, 1900'de tıp alanında, 1920'lerde itibaren iş-ekonomi (işletme) alanında ve 1930'lardan itibaren eğitim alanında kullanılmaya başlanmıştır (Carter ve Unklesbay,1989; Doyle, 1990; Sykes ve Bird, 1992:458). Türkiye'de ise örnek olay yöntemi, 2004 ve 2005 yılında yenilenen ilköğretim ve ortaöğretim programlarının yürürlüğe girmesinden sonra sınırlı bir oranda kullanılmaya başlanmıştır (Kabapınar, 2007). Burada dikkat edilmesi gereken husus, öğretmenlerin derslerde hayatlarından-hatıralarından örnekler vermesi değildir, profesyonel şekilde bu yöntemin amaçlarına uygun bir şekilde uygulanmasıdır.

Tanım olarak bakıldığında; örnek olay yöntemiyle, öğrencilere karmaşık ve gerçek hayat ile ilgili problemler sunulur. Daha sonra öğrenciler öğrenme sürecinde kararlar alıp fikirler geliştirerek ve sunulan soruna bir çözüm getirmesi beklenir. Örnek durumlar kullanılarak, öğrencilerin gerçek dünya ile yer, kültür ve yerellik gibi daha soyut kavramları bağlaması amaçlanmaktadır. Ancak öğretmenler ve öğrenciler bu çözümler ve analizler için bir hazırlık yapmalıdırlar (Pilato ve Ulrich,2014:544; Grant, 1997:173).

Bu bağlamda örnek olay yönteminin derslerde kullanımının önemi ve yararları şöyledir (Patton, 1990; Yin, 1984; Mostert ve Sudzina:1996:3):

- Öğrenciler için çok boyutlu olaylarda, keşfetmek ve ayrıntıyı yakalamakta idealdir.
- Tüm hedef kitleye yönelik kapsamlı, anlaşılır ve iletişimi artıran durumlarda etkilidir.
- Açıkça belirgin olmayan örnek olaylarla olgular arasındaki sınırları belirlemeye, tanım koymaya, uygundur.

- Olayları gerçek bağlamında incelemeye yardımcı olur.
- Birden fazla kaynaktan yararlanarak olayları açıklamak için kanıt kullanımını ve soruşturmayı-tartışmayı teşvik eder.

Ancak bu yöntemin kullanılması ve uygulanması sırasında bazı sınırlılıklar-güçlükler yaşanabilmektedir. Bunlardan bazıları; **a)** öğrencilerin yönteme karşı hazır olmamaları (bilişsel,sosyal anlamda), **b)** kalabalık sınıf ortamları (gürültü-anlaşılamamazlık), **c)** öğretmenlerin yönlendirme yapabilmesi ve yeterli bilgiye sahip olmaması, **d)** örnek olayların seçiminde öğrenci düzeyine dikkat edilmemesi, **e)** zamanın etkili kullanılamaması gibi...

Sonuç olarak örnek olay, öğrenci merkezli, ezbercilikten uzak, öğrenciyi bilişsel, duygusal ve sosyal yönden geliştiren, analitik düşünmeyi ve tartışmayı teşvik eden bir öğretim yöntemidir. Özellikle de coğrafya eğitiminde ve ders kitaplarında örnek olayların kullanılması bu nitelikleri açısından önem arz etmektedir.

2. Coğrafya Eğitimi ve Örnek Olay Yöntemi

Coğrafya eğitimi, geçmişin birikimi ile bugünün ve geleceğin tasarımını yapan-inşaa eden ve bunları açıklamaya-kazandırmaya çalışan bir alandır. Bu paralelde coğrafya eğitimi bireyin kendini, toplumu ve çevresini tanımaya yönelik hayata hazırlayan bir araçtır. Bu kapsamda coğrafya eğitimi doğrudan politikacılar, bilim adamları, eğitimciler, ebeveynler, öğrenciler ve diğer paydaşların uzun zamandır merak ettiği beşeri ve doğal olaylara cevap aramakta ve bunları tanıtmaya-bilgilendirmeye çalışmakta, kavram-beceri ve değerleri bir bütün olarak sunmayı amaçlamaktadır. Ancak bunları yaparken ezberden uzak; neden-sonuç ilişkisiyle somut ve güncel olaylardan örnek verilmesi bireylerdeki ilgiyi ve dikkati artıracaktır. Örnek olay yöntemi, coğrafya derslerinde öğrenilen ve kazanılan bilgilerin-becerilerin ve değerlerin işlevsel hale getirilmesinde, problem çözümede, eleştirel düşünmede, karar verip sorgulamada önemli bir yöntemdir.

Günümüz dünyasında yerel ve küresel ölçekte birçok problem yaşanmaktadır. Bunların birçoğunun anlamlandırılmadığı ya da çözülemediği görülmektedir. Özellikle son yıllarda savaşlar, kıtlık, açlık, salgın hastalıklar, mülteci-göçmen, sel, deprem, su yetersizliği, hızlı nüfusun artışı, yer altı ve yer üstü kaynakların tükenmesi, iklimsel değişimler, yerleşme, ırkçılık gibi sorunlar çözüm noktasında insanları ciddi olarak düşündürmektedir. Bu sorunlar aynı zamanda coğrafya eğitiminin temel konularıdır. Bu sorunlara karşın bilgi, farkındalık ve duyarlılık kazandırmak için coğrafya eğitiminde kullanılabilecek yöntemlerden bir tanesi örnek olay yöntemidir.

Coğrafya derslerinde örnek olay ile birlikte destekleyici-tamamlayıcı olarak kullanılabilecek bazı yöntem ve teknikler şunlardır: problem çözme, tartışma, soru-cevap, beyin fırtınası, drama, görüş geliştirme, çalıştay, konuşma halkası gibi... Ayrıca Örnek olay öğretim yöntemi coğrafya eğitiminde farklı disiplinler ile ilişkilendirilebilir. Örneğin; nüfus ile ilgili bir örnek olay, sosyoloji, tarih, siyaset bilimi gibi diğer disiplinlerle birlikte ele alınabilir.

3. Araştırmanın Amacı

Coğrafya eğitiminin temel kaynaklarından ve öğretim materyallerinden biriside ders kitaplarıdır. Halis'e (2002: 51) göre ders kitapları, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biri, hatta birçok durumda tek öğretim materyalidir. 2005 yılında değişen coğrafya öğretim programı ile birlikte ders kitapları programa bağlı olarak yenilenmiştir. Örnek olay yönteminin öğrencilerin konulara ilişkin mevcut örnekleri değerlendirmesi ve kurgusal anlamda yeni örnekler üretebilmesi açısından fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak bu yöntemin uygulanması için ders kitaplarında yöntemle uyumlu olarak kullanılacak örnekler olaylar ve etkinlikler bulunması önem arz etmektedir.

Sonuç olarak; örnek olayların ders kitaplarında kullanımı önem taşımaktadır. Bu çerçevede coğrafya öğretmeni rehberliğinde yazılı ve görsel kaynak olarak kullanılan ders kitaplarından, araştırma yapma, planlama, etkin katılım, sorgulama, analiz, çok boyutlu bakış açısı, anlayış ve farkındalık gibi coğrafya eğitiminin gereksinimlerini karşılaması beklenmektedir. Bu amaçla çalışmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. 9. sınıf coğrafya ders kitaplarında örnek olaylar ne sıklıkla kullanılmıştır ve örnekleri nelerdir?
2. 10. sınıf coğrafya ders kitaplarında örnek olaylar ne sıklıkla kullanılmıştır ve örnekleri nelerdir?
3. 11. sınıf coğrafya ders kitaplarında örnek olaylar ne sıklıkla kullanılmıştır ve örnekleri nelerdir?
4. 12. sınıf coğrafya ders kitaplarında örnek olaylar ne sıklıkla kullanılmıştır ve örnekleri nelerdir?

4. Yöntem

4.1. Araştırmanın Deseni

Coğrafya ders kitaplarında örnek olay yönteminin kullanılabilirliği açısından durumunu ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada nitel metodolojiden yararlanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada, araştırılması hedeflenen olaylar veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamından dolayı "doküman incelemesi" kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39-187).

4.2. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2015-2016 eğitim-öğretim yılında okutulmak üzere kabul edilen 9.-10.-11. ve 12. sınıf ders kitapları incelenmiştir. Çalışmaya ait veriler 2015 yılında araştırmacı tarafından toplanmıştır. Ders kitaplarında yer alan "öğrenme alanları" örnek olay yönteminin kullanımı sıklığı açısından incelenmiştir.

4.3. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip ve yorumlanmıştır. Ayrıca verileri farklı bir biçimde yansıtmak amacıyla dokümanlardan doğrudan alıntılara yer verilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 224).

Verilerin geçerliliği ve güvenilirliğini sağlamak için, farklı kaynakların kullanımına yönelik bilgilerin ve sonuçların çapraz kontrolü olan “üçleme” yapılmıştır. Veriler 3 alan uzmanı tarafından incelenmiş ve araştırmacı tarafından yapılan çözümlenmelerle karşılaştırılmıştır. Anlamlı bir farklılık bulunamamış ve araştırmacı tarafından yapılan çözümlenmelerin kullanılmasına karar verilmiştir (Johnson ve Christensen, 2014:266). Bu verilerden elde edilen bulgular, frekans ve yüzde olarak ifade edilmiştir.

5. Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara verilmiştir. Elde edilen bulgulara dayalı olarak açıklama ve yorumlar yapılmıştır.

5.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt amacını “ 9. sınıf coğrafya ders kitaplarında örnek olaylar ne sıklıkla kullanılmıştır ve örnekleri nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Amacın çözümlenmesine ilişkin verilerin frekansları ve yüzdeleri hesaplanmış ve tablo-1’de verilmiştir.

Tablo 1. 9. Sınıf Ders Kitabındaki Örnek Olay Kullanımı Dağılımı

Öğrenme Alanı	Görsel Örnek Olay	Yazısal Örnek Olay	Görsel -Yazısal Örnek Olay	Frekans	Yüzde
İnsan ve Coğrafya	6	3	1	10	%18,9
Haritalar ve Koordinat Sistemi	-	1	-	1	%1,9
Dünyanın Şekli ve Hareketleri	-	3	2	5	%9,4
İklim Bilgisi	6	9	2	17	%32
Yer Şekilleri ve Yer Şekillerinin Oluşum Süreçleri	1	2	-	3	%5,7
Beşeri Sistemler	2	2	-	4	%7,5
Mekânsal Bir Sentez Türkiye	2	1	-	3	%5,7
Bölgeler ve Ülkeler	2	-	-	2	%3,8
Çevre ve Toplum	4	3	1	8	%15,1
Toplam	23	24	6	= 53	%100

Tablo-1’de görüldüğü gibi, 9. sınıf ders kitabında en fazla örnek olay “İklim Bilgisi” (%32), “İnsan ve Coğrafya” (%18,9) ve “Çevre ve Toplum” (%15,1) öğrenme alanlarında kullanılmıştır. “Dünyanın Şekli ve Hareketleri” (%9,4), “Beşeri Sistemler” (%7,5) ve “Mekânsal Bir Sentez Türkiye” (%5,7) öğrenme alanlarında kullanılma sıklığı olmasına rağmen “Bölgeler ve Ülkeler” (%3,8) ve “Haritalar ve Koordinat Sistemi” öğrenme alanında kullanılma sıklığı (%1,9) oldukça azdır.

9. sınıf ders kitabında en fazla örnek olayın “İklim Bilgisi” (%32) öğrenme alanında kullanılmasının sebebinin iklimin insan hayatında doğrudan etkili olması ve iklim bilgisi konusuna kitapta diğer öğrenme alanlarına göre daha fazla yer verilmesiyle ilgili olduğu

söylenbilir. “*Haritalar ve Koordinat Sistemi*” öğrenme alanında kullanılma sıklığı (%1,9) oldukça az olmasının bu konunun soyut olmasından kaynaklandığı söylenbilir.

9. sınıf ders kitabında “*Yazısal örnek olay*” sayısının (24), “*Görsel örnek olay*” sayısının (23) ve “*Görsel -Yazısal Örnek Olay*” (6) olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre, “*yazısal*” ve “*görsel*” örnek olay kullanımı sayılarının birbirine yakın olduğu ancak “*görsel –yazısal*” örnek olayların daha az kullanıldığı söylenbilir.

En fazla örnek olayın kullanıldığı “iklim bilgisi” öğrenme alanına yönelik ders kitabında kullanılan “örnek olay etkinliği” örneği aşağıda verilmiştir.

Etkinlik

Yukarıdaki fotoğrafları inceleyerek iklimin etkilerini konu alan ve 50 sözcüğü geçmeyen bir metin hazırlayınız.

.....

.....

.....

Resim 1. İklim Bilgisi Öğrenme Alanına Yönelik Ders Kitabında Kullanılan “Örnek Olay Etkinliği” Örneği (Gün Yayıncılık 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2015: 60).

5.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt amacını “10. sınıf coğrafya ders kitaplarında örnek olaylar ne sıklıkla kullanılmıştır ve örnekleri nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Amacın çözümlenmesine ilişkin verilerin frekansları ve yüzdeleri hesaplanmış ve tablo-2’de verilmiştir.

Tablo 2. 10. Sınıf Ders Kitabındaki Örnek Olay Kullanımı Dağılımı

Öğrenme Alanı	Görsel Örnek Olay	Yazısal Örnek Olay	Görsel-Yazısal Örnek Olay	Frekans	Yüzde
Kayaçlar ve Yeryüzü Şekilleri	-	1	-	1	%3,2
Su, Toprak ve Bitki Örtüsü	2	2	-	4	%12,9
Nüfus, Nüfusun Önemi ve Göç	3	2	1	6	%19,4
Geçim Tarzları ve Ekonomik Faaliyetler	2	-	-	2	%6,5
Türkiye'nin Konumu ve Fiziki Özellikleri	3	1	1	5	%16,1
Türkiye'nin Toprak Bitki ve Su Özellikleri	2	2	-	4	%12,9
Türkiye'de Yerleşme ve Nüfus	2	2	-	4	%12,9
Kıtaların Keşfi ve Küreselleşmesi	-	1	-	1	%3,2
Doğal Afetler, Etkileri ve Korunma Yolları	1	2	1	4	%12,9
<i>Toplam</i>	15	13	3	= 31	%100

Tablo-2'de görüldüğü gibi, 10. sınıf ders kitabında en fazla örnek olay “Nüfus, Nüfusun Önemi ve Göç” (%19,4) ve “Türkiye'nin Konumu ve Fiziki Özellikleri” (%16,1) öğrenme alanlarında kullanılmıştır. “Su, Toprak ve Bitki Örtüsü”, “Türkiye'nin Toprak Bitki ve Su Özellikleri”, “Türkiye'de Yerleşme ve Nüfus” ve “Doğal Afetler, Etkileri ve Korunma Yolları” öğrenme alanlarında kullanılma sıklığı (%12,9)'dur. “Kayaçlar ve Yeryüzü Şekilleri” (%3,2), “Geçim Tarzları ve Ekonomik Faaliyetler” (%6,5) ve “Kıtaların Keşfi ve Küreselleşmesi” (%3,2) öğrenme alanlarında örnek olay kullanım sıklığının daha az olduğu görülmektedir. En fazla örnek olayın “Nüfus, Nüfusun Önemi ve Göç” (%19,4) öğrenme alanında kullanılmasının sebebinin insanların birçoğunun nüfus ile ilgili hareketlerden doğrudan yada dolaylı olarak etkilenmesi ve yaşama yönelik birçok örneğinin bulunmasından kaynaklandığı söylenebilir.

10. sınıf ders kitabında “Görsel örnek olay” kullanım sayısının (15) “Yazısal örnek olay” kullanım sayısının (13) ve “Görsel -Yazısal Örnek Olay” kullanım sayısının (3) olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre, “yazısal” ve “görsel” örnek olay kullanımının birbirine yakın sayıda olduğu ancak “görsel –yazısal” örnek olayların” daha az kullanıldığı görülmektedir. En az örnek olayın (3) 10. sınıf ders kitabında kullanıldığı ve bunun sebebinin konuların daha çok fiziki coğrafyayı ilgilendirmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

En fazla örnek olayın kullanıldığı “nüfus, nüfusun önemi ve göç” öğrenme alanına ilişkin ders kitabında kullanılan “örnek olay etkinliği” örneği aşağıda verilmiştir.

▲ Fotoğraf 3.15: 1900'ü yıllarda Avrupa'dan Amerika'ya göç (Beverly, J. Armento, America)

Resim 2. Nüfus, Nüfusun Önemi ve Göç Öğrenme Alanına İlişkin Ders Kitabında Kullanılan “Örnek Olay Etkinliği” Örneği (Ekoyay Yayıncılık 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2015: 86).

5.3. Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt amacını “11. sınıf coğrafya ders kitaplarında örnek olaylar ne sıklıkla kullanılmıştır ve örnekleri nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Amacın çözümlenmesine ilişkin verilerin frekansları ve yüzdeleri hesaplanmış ve tablo-3’de verilmiştir.

Tablo 3. 11. Sınıf Ders Kitabındaki Örnek Olay Kullanımı Dağılımı

Öğrenme Alanı	Görsel Örnek Olay	Yazısal Örnek Olay	Görsel-Yazısal Örnek Olay	Frekans	Yüzde
Doğal Sistemler	-	2	4	6	%11,8
Beşeri Sistemler	6	2	1	9	%17,7
Mekânsal Bir Sentez Türkiye	7	11	3	21	%41,1
Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	3	1	1	5	%9,8
Çevre ve Toplum	3	4	3	10	%19,6
Toplam	19	20	12	=51	%100

Tablo-3’de görüldüğü gibi, 11. sınıf ders kitabında en fazla örnek olay “Mekânsal Bir Sentez Türkiye” (%41,1), “Çevre ve Toplum” (%19,6) ve “Beşeri Sistemler” (%17,7) öğrenme alanlarında kullanılmıştır. “Doğal Sistemler” (%11,8) ve “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” (%9,8) öğrenme alanlarında kullanım sıklığı diğer öğrenme alanlarına göre daha düşüktür. En fazla örnek olay “Mekânsal Bir Sentez Türkiye” (%41,1), öğrenme alanındadır. Bu öğrenme alanında diğerlerine nispeten fazla örnek olay kullanılmasının sebebi olarak çok fazla konu ve alt konu içermesi ve bunun yanı sıra hayata yönelik yakın çevreden örnekler taşıması olduğu söylenebilir.

11. sınıf ders kitabında “Yazısal örnek olay” sayısının (20), “Görsel örnek olay” sayısının (19) ve “Görsel -Yazısal Örnek Olay” (12) olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre, “yazısal” ve “görsel” örnek olay kullanımının birbirine yakın sayıda olduğu ancak “görsel –yazısal” örnek olayların daha az kullanıldığı görülmektedir. 11. sınıf ders kitabında “görsel –yazısal” örnek olayların 9. sınıf (6), 10. sınıf (3) ve 12. sınıf (7) ders kitaplarına göre daha fazla kullanıldığı dikkat çekmektedir.

En fazla örnek olayın kullanıldığı “mekânsal bir sentez: Türkiye” öğrenme alanına ilişkin ders kitabında kullanılan “örnek olay etkinliği” örneği aşağıda verilmiştir.

Fotoğraf 6.35: Sanayinin kurulması için gerekli olan şartların görüşüldüğü bir iş toplantısı

Resim 3. Mekânsal Bir Sentez: Türkiye Öğrenme Alanına İlişkin Ders Kitabında Kullanılan “Örnek Olay Etkinliği” Örneği (Dikey Yayıncılık 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2015:116).

5.4. Dördüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt amacını “12. sınıf coğrafya ders kitaplarında örnek olaylar ne sıklıkla kullanılmıştır ve örnekleri nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Amacın çözümlenmesine ilişkin verilerin frekansları ve yüzdeleri hesaplanmış ve tablo-4’de verilmiştir.

Tablo 4. 12. Sınıf Ders Kitabındaki Örnek Olay Kullanımı Dağılımı

Öğrenme Alanı	Görsel Örnek Olay	Yazısal Örnek Olay	Görsel-Yazısal Örnek Olay	Frekans	Yüzde
Doğal Sistemler	4	3	1	8	%12,5
Beşeri Sistemler	6	4	1	11	%17,2
Mekânsal Bir Sentez Türkiye	8	10	4	22	%34,4
Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler	4	8	-	12	%18,7
Çevre ve Toplum	4	6	1	11	%17,2
Toplam	26	31	7	=64	%100

Tablo-4’de görüldüğü gibi, 12. sınıf ders kitabında en fazla örnek olay “Mekânsal Bir Sentez Türkiye” (%34,4), “Küresel Ortam: Bölgeler ve Ülkeler” (%18,7), “Beşeri Sistemler” (%17,2) ve “Çevre ve Toplum” (%17,2) öğrenme alanlarında kullanılmıştır. “Doğal Sistemler” (%12,5) öğrenme alanında kullanım sıklığı diğer öğrenme alanlarına göre daha düşüktür. En fazla örnek olayın “Mekânsal Bir Sentez Türkiye” (%34,4), öğrenme alanında kullanılmasının sebebi olarak 11. sınıf ders kitabında olduğu gibi çok fazla konu ve alt başlık

içermesi ve bunu yanı sıra hayata yönelik yakın çevreden örnekler sağlamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

12. sınıf ders kitabında “Yazısal örnek olay” sayısının (31), “Görsel örnek olay” sayısının (26) ve “Görsel -Yazısal örnek olay” (7) olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre, “yazısal” ve “görsel” örnek olay kullanımının birbirine yakın sayıda olduğu ancak “görsel – yazısal” örnek olayların daha az kullanıldığı görülmektedir. Yine bu bulgulara göre en fazla örnek olayın 12. sınıf ders kitabında (64) kullanıldığı görülmektedir. Bunun 12. sınıf konularının daha fazla güncel örnekler sağlamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

En fazla örnek olayın kullanıldığı “mekânsal bir sentez: Türkiye ve çevre ve toplum” öğrenme alanlarına ilişkin ders kitabında kullanılan “örnek olay etkinlikleri” örnekleri aşağıda verilmiştir.

Konuya Başlarken

Aynı köyde yaşayan iki arkadaştan Ali, ailesiyle birlikte büyük şehre yerleşti. Köyde kalan Murat ise tarım ve hayvancılıkta uğraşmaktaydı. Tarımda kullanılan teknoloji günümüzdeki kadar gelişmiş değildi. Tarım, insan gücüne dayalı yürütüldüğünden aileler iş gücüne ihtiyaç duymaktaydı. Bu nedenle Murat erken yaşta evlilik yaptı ve çok çocuklu bir aile sahibi oldu. Şehre göç eden Ali eğitimini tamamlamak için değişik okullarda okudu. Evlenmeyi henüz erken buluyordu. Eğitimini bitirdikten sonra bir işe girerek çalışmaya başladı ve birkaç yıl sonra evlendi. Büyük şehrin yaşam şartları onun bakabileceği kadar çocuk sahibi olmasında önemli bir etken oldu.

Aşağıdaki sorular yukarıdaki metne göre cevaplandırınız.

1. Kırsal yerleşmelerde nüfus artışında hangi faktörler etkili olmaktadır? Söyleyiniz.
2. Şehirlerde doğal nüfus artışı oranının az olmasında neler etkili olmaktadır? Söyleyiniz.

Resim 4. Mekânsal Bir Sentez: Türkiye Öğrenme Alanına İlişkin Ders Kitabında Kullanılan “Örnek Olay Etkinliği” Örneği (Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2015:116).

Haber Köşesi

Önemli Deniz Kirliliği Vakaları

Tunus'tan Ukrayna'ya gitmekte olan 27.000 tonluk Pantaleymon kuru yük gemisi 2003 yılında Anadolu Feneri'nde Kabakoz mevkiinde karaya oturdu. Karaya oturduktan sonra ikiye bölünen geminin yakıt tanklarından 437 ton petrol denize döküldü ve geniş bir alan kirlendi. Bu alanda 8000 varil petrol ve 150 ton atık toplanmıştır.

Sizce bu ve benzeri çevre sorunlarını önlemek için ne tür faaliyetler yapılabilir? Tartışınız.

Fotoğraf 1: Kabakoz mevkiindeki atık toplama çalışmaları

Resim 5. Çevre ve Toplum Öğrenme Alanına İlişkin Ders Kitabında Kullanılan “Örnek Olay Etkinliği” Örneği (Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, 2015:200).

Sonuç-Tartışma ve Öneriler

Örnek olay yöntemi, hukuk, tıp, eğitim bilimleri, mühendislik, sosyal bilimler, fen bilimleri, güzel sanatlar gibi birçok öğretim programında uygulamaya konulmuştur. Araştırmalar, öğretmenlerin ve öğrencilerin örnek olay çalışmaları kullanarak öğretim ve problem çözme becerilerini geliştirdiğini ve bu yöntemin onların kişisel gelişimi için çeşitli fırsatlar sağladığını göstermektedir (Carter ve Unklesbay, 1989; Doyle,1990; Kleinfeld 1990; Harrington, 1991; Merseith, 1991; Shulman, 1992; Sykes ve Bird, 1992; Silverman, Welty, ve Lyon, 1992; Sudzina ve Kilbane, 1992; Reffel ve Bartelheim, 1993; Ertmer ve Russell, 1995; White ve Mostert, 1995; Mostert, 1996; Kowalski, 1991).

Araştırma alt problemleri çerçevesinde ulaşılan bulgulara göre, coğrafya ders kitaplarında örnek olay yöntemi ile kullanılabilir örnek olaylara oldukça fazla yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda, 9. sınıf ders kitabında (53), 10. sınıf ders kitabında (31), 11. sınıf ders kitabında (51), 12. sınıf ders kitabında (64) örnek olay kullanılmıştır. Örnek olayların daha çok yazısal olduğu ve güncel olayları ilgilendiren öğrenme alanlarında kullanıldığı tespit edilmiştir.

Örnek olay yöntemi, okulda ve okul dışında öğrenmeyi gerçekleştirmek ve öğrencilerin hayatlarında teori ve pratik bağlantısını sağlamalarında pozitif katkı sağlayan bir yöntemdir. Ayrıca örnek olay yöntemi ile değerlendirme yapan öğrencilerin kendilerine olan güveni artmaktadır (Villegas, 2007). Coğrafya eğitimi fiziksel dünyanın, mekânsal çeşitliliğin yanı sıra kültürel ve sosyal çeşitliliği de ifade eder. Örnek olaylardan yoksun olarak bu çeşitlilikler yorumlanamaz (Sánchez, 2011). Coğrafya ders kitaplarında Mekânsal Sentez: Türkiye, Çevre ve toplum, Beşeri Sistemler ve Doğal Sistemler öğrenme alanlarında örnek olay yöntemiyle kullanılabilir nitelikte ve gerçek hayatla ilişkili örnek olaylara sık sık yer verilmiştir.

Coğrafya ders kitapları sınıfta öğrenmenin temel kaynaklarından birisidir. Coğrafya derslerinde sınıfa getirilen coğrafya ile ilgili bir örnek olay öğrencilerin dikkatini çeker. Böylece konunun detaylandırılması ve öğrenilenin kalıcılığı artacaktır (Grant,1997). Mevcut ders kitaplarında örnek olay yönteminin sağladığı pozitif katkıların dikkate alındığı görülmektedir. 9. sınıf ders kitabında (23), 10. sınıf ders kitabında (15), 11. sınıf ders kitabında (19) ve 12. sınıf ders kitabında (26), görsel örnek olaya yer verilmiştir.

Örnek olay yönteminin coğrafya dersinde öğretmen merkezli öğretim yöntemlerine göre, öğrencilerin derse ait başarılarını artırmada daha etkilidir. Coğrafi kavramların öğrenilmesinde de kalıcılığı artırmaktadır. Örnek olay yönteminin coğrafya derslerinde öğrencilerin yaratıcılıklarını artırdığı, arkadaşlarıyla ortaklaşa çalışmayı ve işbirliğini geliştirdiği, çalışma sırasında gruplara ayrılmanın arkadaşları yakınlaştırdığı tespit edilmiştir (Nuhoğlu 2010; Charman ve Fullerton,1995). 9.,10.,11., ve 12. sınıf coğrafya ders kitaplarında toplam (199) adet örnek olaya verilmiş ve böylece öğrenci başarısını, bilginin kalıcılığını ve işbirliğini artırmaya yönelik ders kitaplarının önemini artırmıştır.

En etkili öğretim metotlarından birini oluşturan örnek olay inceleme yöntemi ile ders kitaplarındaki konu ile ilgili bir makale, gazete haberi ya da bir karikatür verilerek öğrencilerin yorumlamaları ve ilgili soruları cevaplandırmaları istenebilir (İncekara, 2010).

Örnek olaylar, öğrencilerin muhakemesini gerektirir ve önceki deneyimleri ile yeni durumlara adapte eder; bilgi transferini sağlar (Riesback,1996). Sonuç olarak, sıkıcılığı ve ezberi azaltan, analitik düşünmeyi gerektiren ayrıntılı ve zengin kaynaklar olması sebebiyle örnek olaylar coğrafya eğitiminde ve ders kitaplarında etkin bir şekilde kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Aydın, Z. M. (2008). Okulda ahlak eğitimi ve ahlak öğretiminde örnek olay incelemesi yöntemi (3. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Braden, G. (2014). Deep Truth-Derin gerçek, (çev: Merve Duygun), İstanbul: Butik Yayıncılık.
- Carter, K. ve A Unklesbay, R. (1989). Cases in teaching and law. *Journal of Curriculum Studies*, 21(6), 527-536.
- Charman, D.J. ve Fullerton, H. (1995). Interactive lectures: a case study in a geographical concepts course, *Journal of Geography in Higher Education*, 19(1), 57-68.
- Coğrafya Dersi Öğretim Programı (CDÖP). (2005-2011). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- Crawford, A., Saul, W., Mathews, S., ve Makinster, J. (2005). Teaching and Learning Strategies for the Thinking Classrooms. New York: The Reading And Writing For Critical Thinking Project.
- Doyle, W. (1990). Case methods in the education of teachers. *Teacher Education Quarterly*, 17 (1), 7-15.
- Ertmer, P. A. ve Russell, J. D. (1995). Using case studies to enhance instructional design education. *Educational Technology*, 35 (4), 23-31.
- Grant, R. (1997). A claim for the case method in the teaching of geography, *Journal of Geography in Higher Education*, 21:2, 171-185, Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2015. <http://www.tandfonline.com/>
- Halis, İ. (2002). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme, Ankara: Nobel Yayınları.
- Harrington, H. (1991). The case as method. *Action in TeacherEducation*, 12(4), 1-10.
- International Geographical Union Commission on Geographical Education (1992, June 2nd, 2010). International Charter on Geographical Education. Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2015. <http://www.igu-cge.org>
- İncekara, S. (2010). Coğrafya Öğretiminde Örnek Olay Yöntemi ve Uygulanması. (Edt. Ramazan Özey ve Ali Demirci), Coğrafya Öğretiminde Yöntem ve Yaklaşımlar.(2. Baskı) İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Johnson, B. ve Christensen, L. (2014). Eğitim araştırmaları: nicel, nitel ve karma yaklaşımlar. (Çev. edt: Demir, S.,B) Ankara: Eğiten Kitap
- Kabapınar, Y.(2007). İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. Ankara: Maya Akademi.
- Kowalski, A., (1991). Case-based Reasoning and the Deep Structure Approach to Knowledge Representation. *Proceedings of the Third International Conference on AI and Law*, (21-30), New York: ACM Press.

Kleinfeld, J. S.(1990). Ethical issues and legal liability in writing cases about teaching. Alaska: Fairbanks.

Levin, B.B. (1995). Using the case method in teacher education: The role of discussion and experience in teachers' thinking about cases. *Teaching and Teacher Education*, 11, 63-79. Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2015. <http://www.elsevier.com>.

Martin, D.J. (2006). *Elementary Science Methods A constructivist Approach*. A.B.D: Thomson Wadsworth.

MEB, 2015, Ortaöğretim Coğrafya 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, Ankara: Gün Yayıncılık.

MEB, 2015, Ortaöğretim Coğrafya 10. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, Ankara: Ekoyay Yayıncılık.

MEB, 2015, Ortaöğretim Coğrafya 11. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, Ankara: Dikey Yayıncılık.

MEB, 2015, Ortaöğretim Coğrafya 12. Sınıf Coğrafya Ders Kitabı, Ankara: Milli Eğitim Yayınları.

Mostert, M. F. ve Sudzina, M. R. (1996). Undergraduate Case Method Teaching: Pedagogical Assumptions vs. the Real World. Paper presented at the Annual Meeting of the Association of Teacher Educators, St. Louis.

Mostert, M. P. (1996). Special education teaching cases: The case is not enough. *Teacher Education and Special Education*, 18(3), 3-4.

Patton, M. Q. (1980). *Qualitative Evaluation Methods*. Newbury Park:Sage Publications.

Pilato, B. ve Ulrich, M. M. (2014). Is The Case Study Method an Effective Pedagogical Method for Students to Learn the Fundamentals of Financial Accounting? *Proceedings of ASBBS Annual Conference: Las Vegas*, 21 (1), 541-554.

Nuhoğlu, S. (2010). Coğrafya öğretiminde örnek olay incelemesi yönteminin öğrencilerin akademik başarısına etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Pellegrino, J., Chudowsky, N. Ve Glaser, R. (2001). *Knowing what students know: The science and design of educational assessment*. Washington, DC: National Academy Press.

Reffel, J. A. ve Bartelheim, F. J. (1993). The influence of case-based instruction on reflective decision making. Paper presented at the annual meeting of the American Education Research Association, Atlanta, Georgia.

Reinfried, S. ve Hertig, P. (2011). Geographical education: How human-environment-society processes work. In UNESCO-EOLSS Joint Committee (Ed.), *Geography, encyclopedia of life support systems (EOLSS)*. Oxford. Erişim Tarihi: 13 Mayıs 2015. www.eolss.net.

Riesback, C. (1996). Case-based teaching and constructivism: Carpenters and tools. In B. G. Wilson (Ed), *Constructivist Learning Environments: Case Studies in Instructional Design* (49-61). Englewood Cliffs, NJ: Educational Technology Publications.

Sánchez, G. J. (2011). Teaching Geography for a Sustainable World: A Case Study of a Secondary School in Spain. *Review of International Geographical Education Online*, 1 (2),158-182.

Shulman, L. S. (1992). "Toward a pedagogy of cases." In J. H. Shulman (Ed.), *Case methods in teacher education*. New York: Teachers College Press

Silverman, R., Welty, W.M. ve Lyon, S. (1992). *Case Studies for Teacher Problem Solving*. New York: McGraw-Hill, Inc.

Sudzina, M. R. ve Kilbane, C. R. (1992). Applications of a Case Study Text to Undergraduate Teacher Preparation. Paper presented at the International Conference of the World Association for Case Method Research and Application , Limerick, Ireland, 21-24.

Sykes, G. ve Bird, T. (1992). Teacher education and the case idea. *Review of Research in Education*, 18, 457-521.

Van der Schee, J., Nott'e, H.,ve Zwartjes, L. (2010). Some thoughts about a new international geography test. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 19 (4), 277-282.

Villegas, J. (2007). Assessment of case studies in group and in one-on-one classroom settings. *International Journal of Case Method Research & Application* XIX (1).

Yin, R. K. (1984). *Case study research: Design and methods*. Newbury Park, CA: Sage

White, B. C. ve Mostert, M. P. (1995). Using case-based instruction to improve preservice teachers' practical arguments. Paper presented at the annual meeting of the Annual meeting of the American Educational Research Association, San Francisco, CA.